

AUTOPOIEETTISTA YHTEIS- EVOLUUTIOTA

Tässä Aikuiskasvatus-lehdessä on jälleen useita työn tai työorganisaation kehittämistä käsitteleviä kirjoituksia. Luin jonkin aikaa siten kaiken ”pakollisen” ohessa *Matti Sotaraudan* ja *Kati-Jasmin Kososen* toimittamaa kirjaa *Yksilöllisyys, kulttuuri, innovaatioympäristö* (2004) rinnan *Sami Pihlströmin* *Solipsism*-teoksen (2004) kanssa. Molemmat ovat kiintoisia luettavia aikuiskasvattajalle tai aikuiskasvatuksen tutkijalle, joka ihmettelee, miksi työn ja organisaatioiden kehittämisen pitäisi olla juuri (aikuis)kasvatuksen tärkein tehtävä. Käyhän esimerkiksi tästä lehdestä ilmi, että ihmisistä on kehittämislle eniten haittaa. Työ- ja organisaatiomarkkinavoimille se on toki vanhastaan tuttua: tietoon perustuva talous edellyttää kalliin inhimillisen voimavaran entistä tehokkaampaa käyttöä ja enenevää korvaamista tieto- ja viestintäteknisellä voimavaralla.

Julistukset tietoon perustuvan oppivan yhteiskunnan (knowledge-based learning society) saapumisesta alkavat jo kyllästyttää enemmän kuin työssä uupuvien itkuvirret. Onneksi riittää tutkijoita, jotka jaksavat työstää meille uutta sanastoa, jolla virkistää seuraavien peruskurssien opetusta tai henkilöstökoulutuksia. Tamperelaiset aluetieteilijät käsitteellistävät ja mallintavat ansiokkaasti Euroopan Unionin kannatuksella alueellisesti ja ylikansallisesti tekeillä olevaa ”puheavaruutta”, jossa yhteiskunta korvautuu globaalilla markkinataloudella. Oppiminen on uusiutumiskyvyn synonyymi. ”Innovatiiviset oppimisympäristöt” ovat uusiutumiskykyisesti itseään tuottavien toimintaympäristöjen osajärjestelmiä. ”...globaalisti toimivat organisaatiot voidaan nähdä globaalitalouden ylikansallisuuden jatkeena, jotka tarjoavat yksilöiden identiteettiin kansalaisuuden sijasta osaamista, demokratian sijasta yksilöllisyyttä ja yhteiskunnallisen muutoksen politisoinnin sijaan sen talouteen ja elinkeinoelämään liittyviä ulottuvuuksia” (Raunio, emt. 65).

Anja Heikkinen

Globaali osaaminen irrottautuu kansallisvaltioiden todellisuudesta luoden näkymätöntä dynamiikkaa ja ”verkostoyhteiskuntaa” ylikansallisten osajien laskeutumisalustaksi. Yksilöllisiä ja autonomisia osajia yhdistävät yhteiset arvot ja normit ”tehtävien” tai ”teknologian” kehittämiseen tai ”ongelmien ratkaisuun”. Taustalla oleva evolutionaarinen talous- ja yhteiskuntateoria muistuttaa kovin aikanaan kovin suosittua yhteiskuntakybernetiikkaa. Nyt tieteellis-teknisesti edistyvän yhteiskunnan sijasta eloonjäämiskamppailua käydään yksilöiden, organisaatioiden ja alueiden monitasoisesti verkostoituneessa globaalissa liiketaloudellisessa systeemissä. Markkinoilla elinkelpoisuuden kriteerinä on liiketaloudellinen menestys. Organi-

saatioiden ja inhimillisen voimavaran kehittäjät voivat vain valittaen todeta, että suuresta osasta ihmisiä tulee tällöin kelvotonta tai tarpeetonta liikäväestöä.

Sami Pihlström toteaa, kuinka klassiset ja transsendentaalit solipsismit ovat muuntuneet sosiaalisiksi ja kulttuuriseksi solipsismiksi: meisyys korvaa minuuden maailman mahdollistajana. Organisaatio-subjektien yhteisevoluutiossa yksilöelementit – niin inhimilliset kuin ei-inhimilliset – arvottuvat kyvyssään edistää organisaatioverkoston liiketoiminnallista uusiutumista. Solarismaisen metasubjektin murheellinen tarkoitus on maksimoida tehokkuutensa: inhimillisten elementtien sukupolvittaiset muistot rakkaudesta, ystävyydestä, myötätunnosta, hellyydestä, elämisen ilosta ja kauneudesta elämän tarkoituksina on kouluttava oppimis- ja halukoneita motivoivaksi polttoaineeksi. Ne kiusaavat ihmistä välittämään elonjäämiskamppailuun kelvottomista lajitovereista, piinaavat elämän tarkoituksettomuuden tunteilla.

Moni voi sanoa, että aikuiskasvatuksen sisäisessä työnjaossa toisenlaisista ihmis- ja maailmankäsityksistä huolta kantavilla on oma reviiirinsä ja niin on hyvä. Aikuiskasvatuksen ja sen tutkimuksen erityisyys on mielestäni kuitenkin niiden normatiivisuudessa. Kasvun, oppimisen ja kasvatuksen sanastot ovat eettisesti ladattuja. Kasvatustapahtumat, oppimistilanteet tai -ympäristöt saavat kasvatuksellisen merkityksensä vain yhteydestään ihmiskunnan persoonalliseen ja lajielämään. Pihlström väittää, että kysymys minän (tai meidän) ja maailman suhteesta on ihmiselle ensimmäinen ja ratkaisevin. Siihen ei löydy rationaalisia vastauksia: solipsismista kieltäytyminen on eettinen valinta, joka voi tapahtua vain ihmisten käytännöllisissä kohtaamisissa. Valitsemani sanasto on eettinen – ja samalla antropologinen ja poliittinen – kannanotto, vaikka välttäisin tiedostamasta ja tunnustamasta sitä. Evoluutioteoria tuskin rationaalisesti perustelee työn ja talouden tulkitsemista vain globaalin organisaatioverkoston liiketoiminnaksi. Ehkä aikuiskasvattajat ja tutkijat ovat eri mieltä elämän tarkoituksista, ihmisen ja maailman hyvästä ja pahasta. Mitä vallitsevammaksi liiketoiminnallinen sanasto tulee aikuiskasvatuksessa, sitä vaikeampi on kieltäytyä työtä ja taloutta koskevasta kasvatuksellisesta keskustelusta.

Autopoieettinen yhteisevoluutio tulee, oletko valmis?

Anja Heikkinen